

EEN PIJPFABRIEK TE WEERT (II)

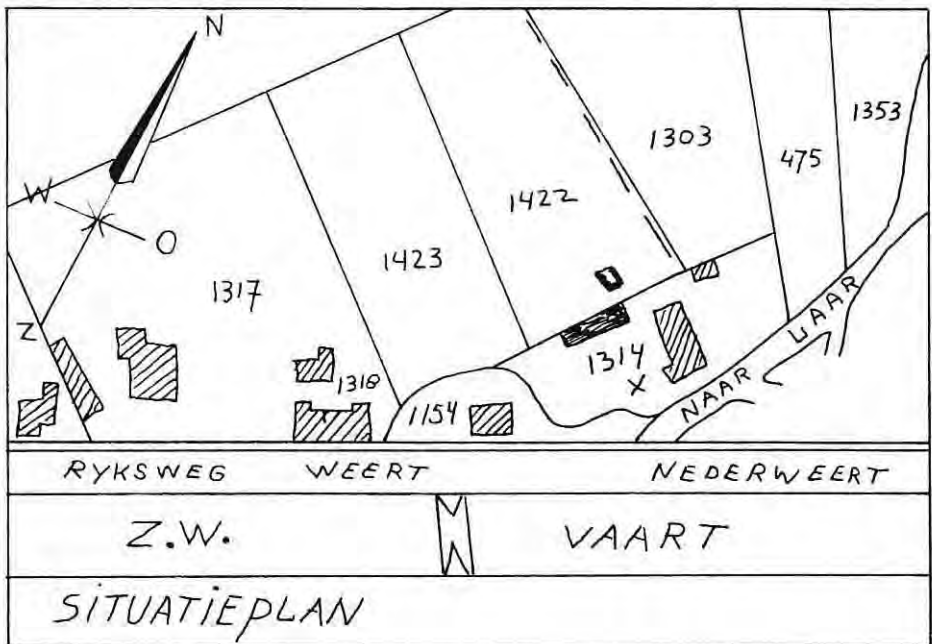
door Jos Engelen

Moeten wij ons bij de reconstructies van de pijpenijverheid in vorige eeuwen meestal behelpen met archief gegevens en sporadisch met afbeeldingen van ovens en fabrieken, ditmaal was Vrouwe Fortuna ons beter gezind en toverde voor mijn verbaasde ogen een vrijwel geheel intacte pijpenoven tevoorschijn, terwijl ook de daarbij behorende bedrijfsruimtes nog zeer goed te herkennen waren!

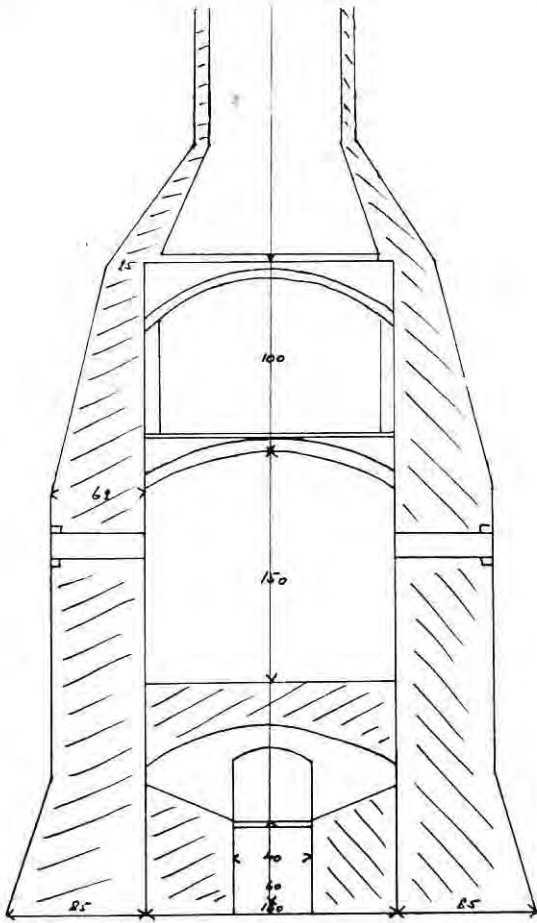
In de ontwikkeling van de pijpenfabriek Trumm en Bergmans zijn drie stadia te onderscheiden: 1. Periode 1855 tot 1913. 2. Periode 1913 tot 1949. 3. Periode 1949 tot 1972.

1. Periode 1855 tot 1913. Lopend van de stichting van de pijpenfabriek te Weert in 1855 en de oprichting van de oven in 1856, tot 1913, het jaar waarin de weduwe L. Bergmans van Burgemeester en Wethouders van Weert toestemming krijgt tot uitbreiding van de pijpenfabriek en tot plaatsing van een petroleummotor van 4 P.K. op het perceel, kadastraal bekend Sectie C nr. 1314, gelegen op Laar (afb. 1).

Zoals vermeld in het artikel "Een pijpenfabriek te Weert", in P.K.N. 6e jrg. nr. 21, werd de oven opgericht in 1856 in de

afb. 1 Situatieplan van het perceel

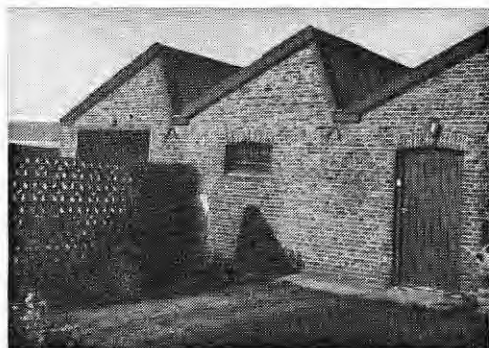
afb. 2 Werktekening van de oven

ge, via de zijkant van de oven, te bereiken via een stenen trap, die reikte tot de eerste etage. De tweede etage werd gevuld middels een takelinstallatie, waarvan het touw over een uitstekende metalen balk liep, boven het vulgat. Achter de oven bevond zich de pijpenmakerij.

2. Periode 1913 tot 1949. Bij de verbouwing, in 1913, wordt er aan de bestaande fabriek een werklokaal toegevoegd van 10 x 5 meter, voorzien van daklicht, met een oppervlakte van 13 m². De inrichting diende voor het maken en bewerken van de grondstoffen voor de pijpen (afb.3). Een petroleummotor van 4 P.K. werd als energiebron aangewend, voor de kleigang en de mengmachine (afb.9).

in de boomgaard, gelegen ter zijde van het huis genaamd bij Schonken. Uit het archief van de familie Bergmans kwam een werktekening (afb.2) tevoorschijn welke gebruikt is bij de bouw van de oven.

De ovendeur was gericht op de zuidzijde. De oven is opgetrokken uit baksteen en wordt bij elkaar gehouden door zware muurankers. Qua vorm en afmeting toont deze oven veel overeenkomst met de oven, in drie etages, met schoorsteen, zoals vernoemd en getoond door Jean Fraikin, in zijn boek "La fabrication de la pipe en terre" van 1978 (pg.34). Het vullen van de kamer op de begane grond gebeurde aan de noordzijde en van de kamers op de eerste en tweede eta-

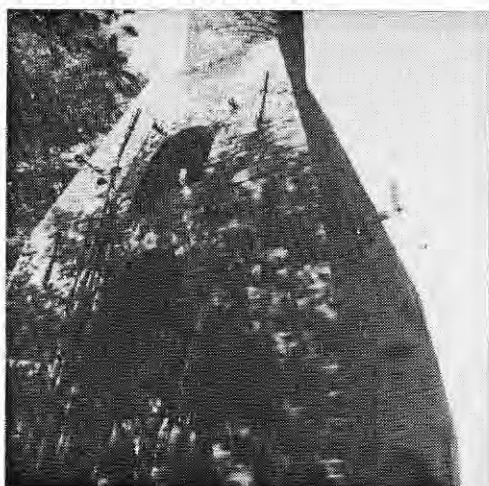
afb.3 Huidige toestand werklokaal

afb.4 Interieur werklokaal

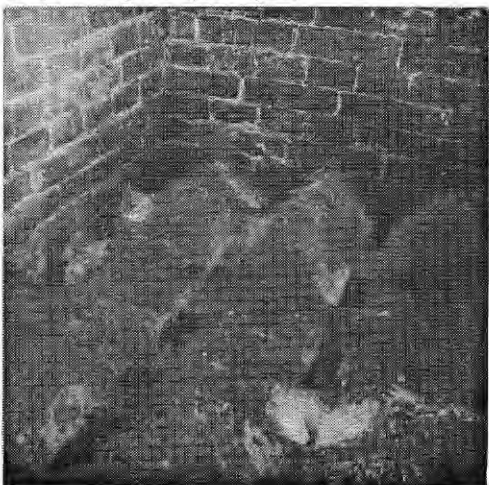
afb.5 Ovendeur (zuidzijde)

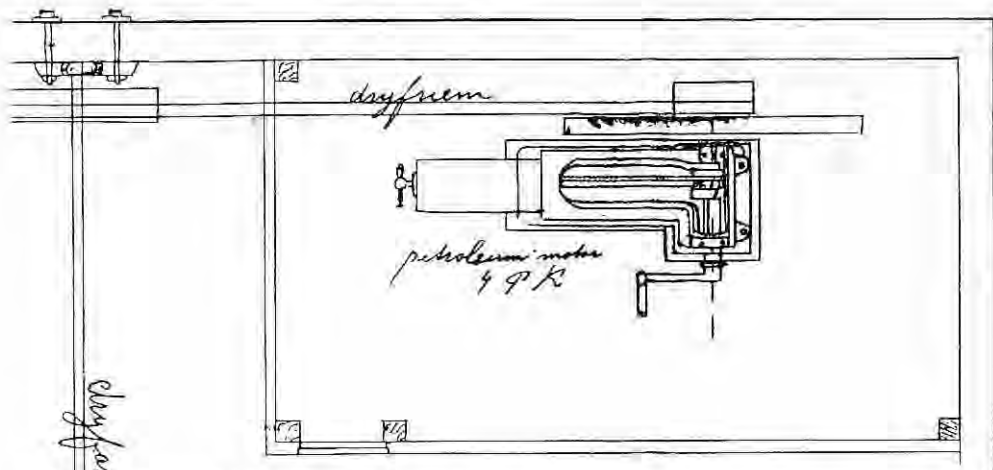
afb.6 Vulgaten (oostzijde)

afb.7 Takelhaak (noordzijde)

afb.8 Vloer tweede etage

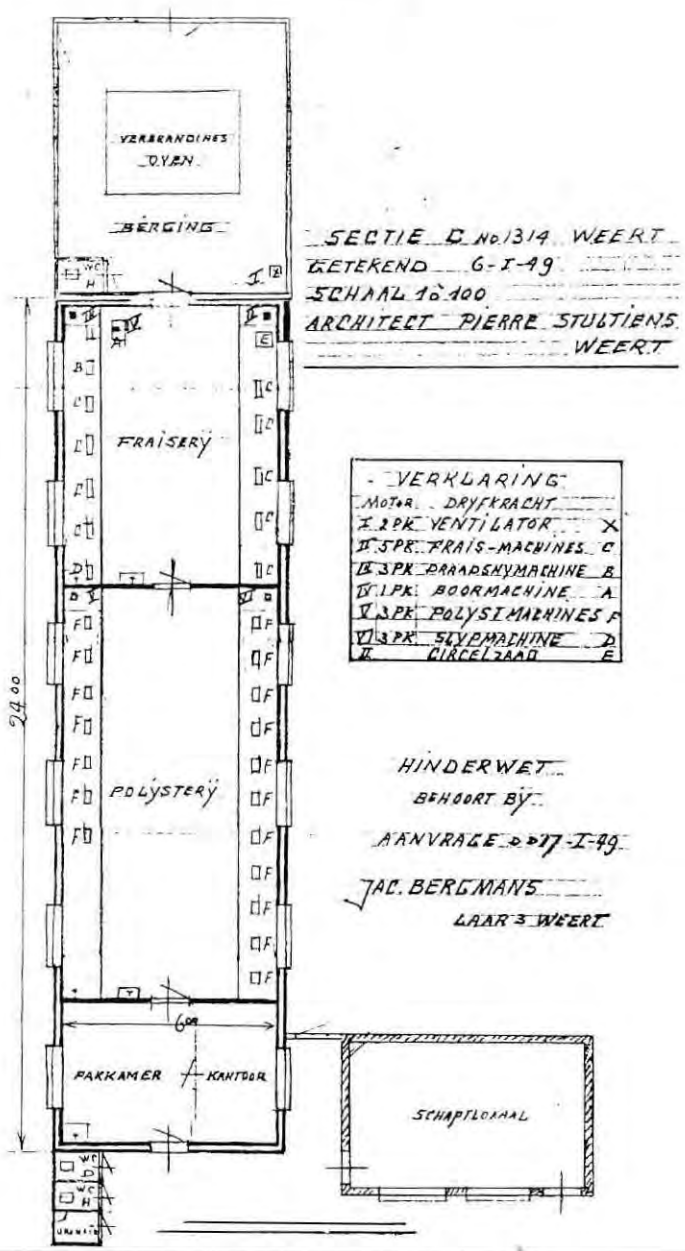
afb. 9 Opstelling 4 P.K. motor

Onderstaande foto (afb.10) uit 1915 toont op de voorgrond, half verborgen achter opgetast stookhout, de oven met een schuin afdak boven de ovendeur. Duidelijk is de stenen trap aan de zijkant te herkennen. Daarachter onderscheiden wij de pijpenmakerij en in de verte het nieuwe werklokaal. De boerderij (rechts) is het woonhuis van de familie Bergmans.

afb. 10 Pijpenfabriek van de fam. Bergmans, omstreeks 1915

PLATTE-GROND PYPEN-FABRIEK
 VOOR HEER JAC BERGMANS LAAR 3
 GEMEENTE WEERT.

VERKLARING
 MOTOR DRYKRACHT
 2 PK VENTILATOR X
 15 PK FRAIS-MACHINES C
 12 PK DRAADSMACHINE B
 1 PK BOORMACHINE A
 1 PK POLYSTMACHINES F
 13 PK SLYPMACHINE D
 1 CIRCELZAAG E

HINDERWET
 BEHOORT BIJ
 AANVRAGE D 27-1-49
 JAC. BERGMANS
 LAAR 3 WEERT

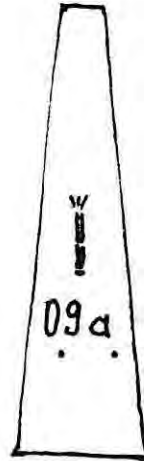
afb. 11 Inrichting van fabriek in 1949

3. Periode 1949 tot 1972. Bijgevoegde plattegrond (afb.11) toont de oven, met daarachter een ruimte van 6x24 meter, ingericht voor de fabricage van bruyère-pijpen, met frais-machines slijpmachines en polijstmachines. Deze tekening behoort bij de aanvraag van Jac Bergmans voor een hinderwetvergunning in 1949.

Bekijken wij de oven, zoals hij er nu bijstaat, dan vallen twee zaken op:

- a. De stenen trap aan de zijkant is gesloopt (Vergelijk afb.10 en afb. 5 en 6).
- b. De oven is toch wat afwijkend gebouwd van de werktekening (afb.2) want de zijmuren lopen thans loodrecht omhoog (afb. 5), terwijl zij op de werktekening eerst schuin en vervolgens recht omhoog liepen.

De oven werd gestookt met takkebossen (mutterte of sjanse genaamd) en met turf, afkomstig uit het nabij gelegen Peelgebied. De oven was twee dagen onder vuur, een gelegenheid voor de arbeiders om de bloemetjes eens goed buiten te zetten. Om te controleren of de pijpen voldoende gebakken waren, werden er bij de ovenopeningen kleikegeltjes neergezet. Wanneer de pijpen goed waren werd dit geconstateerd aan de bovenkant van dit kegeltje, dat door de hitte omkrulde. Elke kamer had zijn eigen stooktemperatuur en dus ook zijn eigen kegeltje, achter een micaplaatje. De klei voor de pijpenvervaardiging was afkomstig uit de familiegroeve van de firma Bergmans, die gelegen was in Hör-Grenzhausen, in het Westerwald.

afb. 12 Kleikegeltje

Foto's: Hr. A.Dohmen, Rietbeek 30, Geleen.

+--+

*Landelijke P.K.N. bijeenkomst, op zaterdag 22 oktober te Assen
Schriftelijk aanmelden bij J.v.d.Meulen.*